

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. Драгоманова**

БОЧАРОВА Ірина Василівна

УДК 811.161.2'36 + 811.161.2'37

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ПАРАМЕТРИ
НАЗВ РЕЛІГІЙНИХ СВЯТ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ
МОВІ**

10.02.01 — українська мова

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
філологічних наук

Київ - 1999

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі української мови Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти України.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент
ШЕВЧУК Світлана Володимирівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, завідувач кафедри
культури української мови.

Офіційні опоненти: – доктор філологічних наук, професор
КАДОМЦЕВА Лариса Олександрівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, професор кафедри
стилістики української мови

– кандидат філологічних наук
ГРИЦЕНКО Тетяна Борисівна,
Національний аграрний університет,
доцент кафедри української мови

Провідна установа: Чернівецький державний університет імені Ю. Федьковича,
кафедра української мови, Міністерство освіти України,
м. Чернівці

Захист відбудеться “22” лютого 2000 р. о 14-30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради
К 26.053.04 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство
освіти України (01030, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти України (01030, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий “ 15 “ січня 2000 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.П. Гальона

Загальна характеристика роботи

Однією з проблем сучасного мовознавства є створення і дослідження мовної картини світу, концептуальної за своєю природою.

У цій картині значне місце посідають мовні одиниці на позначення такого різновиду суспільної свідомості, яким є християнство.

Християнство, яке виникло 2000 років тому, сформувало не тільки свою особливу методологію, поняттєвий апарат, але й багату та своєрідну лексику і фразеологію.

Християнські релігійні й народні свята активно вивчалися релігієзнавцями (С.Ф. Алмазов, П.Я. Пітерський, М.Ю. Брайчевський, І. Губаржевський, Л.І. Ємелях, Ю.Ф. Інжиєвський, В.М. Рябіков, М.С. Поснов та ін.), теологами (С.В. Булгаков, А.П. Голубцов, Св.І. Дамаскін та ін.), етнографами (Г.О. Булашев, О. Воропай, Г.В. Лозко, В.Т. Скуратівський, В.К. Соколова, М.М. Ткач та ін.). І лише останнім часом до них приєдналися мовознавці (С.Я. Єрмоленко, В.А. Ткаченко, Т.А. Харитонova, А.М. Шамота, Г.М. Яворська), які усвідомили необхідність комплексного вивчення зазначених одиниць, що суттєво збагатить наукові уявлення про матеріальну і духовну культуру українського етносу. Ці одиниці розглядаються як реалізатори мовного коду народної культури і потребують ґрунтового лінгвістичного осмислення.

Назви релігійних свят (НРС) відображають поняття, сформовані носіями мови у процесі їх пізнавальної діяльності, і є позначеннями, або номінативними знаками, подій, що пов'язані з релігійним віруванням і відбуваються у визначеній релігійним календарем точці на осі часу. Отже, лексеми на позначення релігійних свят мають подійно-темпоральну семантику.

Вивчення часу в мові ґрунтується на розчленуванні цього поняття на час об'єктивний (природний), поняттєвий і граматичний.

Найдетальніше у мовознавстві досліджена граматична категорія часу дієслова – ядро функціонально-семантичного поля темпоральності (ФСПТ) (О.В. Бондарко, В.В. Виноградов, І.Р. Вихованець, Г.О. Золотова, В.М. Русанівський та ін.), а також синтаксична категорія часу простого речення і проблема часової співвіднесеності частин складного речення (А.П. Грищенко, Т.П. Ломтєв, Н.Ю. Шведова та ін.).

У східнослов'янському мовознавстві детально вивчалися лексико-граматичні засоби вираження часу: іменники (І.Г. Демченко, Н.А. Жабицька, М.П. Кочерган, Н.А. Потаєнко та ін.), прикметники (А.Д. Зверєв, В.А. Каращук), прислівники (П.І. Білоусенко, Ф.І. Панков, Н.С. Семчинська, Р.А. Семергей). Упродовж останніх років активно вивчається сюжетний час (Н.М. Сологуб, В.А. Співак, З.Я. Тураєва та ін.).

Час отримав статус категорії, яка в мові має польову структуру. Цей сегмент мовної картини світу, а також суміжні з ним функціонально-семантичні поля простору, подійності тощо достатньо вивчені в їх ядерній частині. Периферії цих полів утворюють аплікативні зони, одну з яких заповнюють лексеми на позначення релігійних свят, що до цього часу не були об'єктом спеціального лінгвістичного дослідження. Як подійно-темпоральні номінативи, ці одиниці вирізняються особливостями семантики, морфологічних ознак та синтаксичних функцій, що і зумовлює потребу їх міжрівневого аналізу.

Актуальність дослідження. Подійно-темпоральні найменування становлять клас таких мов-

них одиниць, які мають специфічне сигніфікативне значення внаслідок властивості їм бінарної денотативної віднесеності. Це робить актуальним їх розгляд і як парадигматично структурованих лексем, і з позиції теорії ФСП, тобто визначення їх місця в ієрархії конститuentів ФСП темпоральності з урахуванням властивих їм зв'язків і відношень з одиницями різних мовних рівнів у процесі функціонування.

Найменування релігійних свят потребують лінгвістичного осмислення і як одиниці вияву двох концептів (подія, час), і як системні елементи мови, що мають додаткову дистрибуцію в різних конотативних площинах.

Актуальною є і гносеологічна спрямованість роботи, а саме – комплексний аналіз мовних фактів, який передбачає вияв міжрівневої кореляції досліджуваних одиниць.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації входить до плану науково-дослідної роботи кафедри української мови Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова і є складовою частиною комплексної теми кафедри “Лінгводидактичний опис функціонування української мови”.

Мета роботи – довести, що:

- НРС як одиниці мовної системи мають специфічний вияв у межах фіксованої системи певних лінгвістичних параметрів;
- НРС посідають аплікативну зону в еквіполентній опозиції, яка утворена семантичними полями подійності і темпоральності;
- координати і обсяг зазначеної аплікативної зони зумовлені синтаксичною позицією НРС.

Для досягнення цієї мети дослідження ставилися такі основні **завдання**:

- визначити парадигматичну організацію НРС як одиниць лексичного рівня;
- з'ясувати денотативно-сигніфікативну основу номінації НРС ;
- встановити морфолого-синтаксичну структуру НРС, їх інваріантні структурні типи, варіації і варіанти;
- виявити позиційні можливості НРС у структурі речення і визначити системи варіантів темпоративів у залежних позиціях;
- з'ясувати зв'язок семантики подійно-темпоральних номінативів з семантичною і синтаксичною організацією речення;
- визначити роль мовних одиниць з подійно-темпоральною семантикою як реалізаторів категорії темпоральності і часової локалізованості;
- уточнити структуру ФСПТ української мови.

Матеріалом дослідження стала спеціальна церковна література, що містить назви релігійних свят і відомості про них, етнографічні розробки з теми дисертації, тексти художніх творів різних жанрів кінця XIX – початку XX сторіччя, паремійні одиниці. Картотека дослідження складається з 3500 карток, в яких фіксуються назви релігійних свят як одиниці умовно словникові і текстоцентричні.

Методи і прийоми аналізу. У дисертаційній роботі використано дескриптивний, трансформаційний, синхронно-зіставний методи, елементи компонентного, опозиційного аналізу, метод аналогії.

Наукова новизна. Вперше було здійснено комплексний аналіз конфесійної лексики – назв релігійних свят як одиниць лексичного, морфологічного та синтаксичного мовних рівнів. Новими є висновки стосовно ролі аналізованих одиниць у формуванні синтаксичної і семантичної структури речення та закономірностей їх уживання в реченнях з різним комунікативно-інтенційним змістом. Вперше ці одиниці розглядаються як конституенти ФСПТ української мови.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що вивчення мовних одиниць синкретичної семантики дає змогу поглибити теорію функціонально-семантичних полів, зокрема в плані співіснування аплікативних зон, які формуються одиницями бінарної семантики.

Практичне значення роботи визначається матеріалом дисертації, що може бути використаний у викладанні курсу української мови, спецкурсів і спецсемінірів з українознавства та релігієзнавства у вищих навчальних закладах. Окремі етимологічні і етнолінгвістичні спостереження можуть бути використані в лексикографічній практиці і в народознавчих дослідженнях.

Апробація роботи. Основні результати дослідження висвітлено у доповідях на звітних наукових конференціях Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (1996р., 1998р., 1999 р.). Зміст роботи викладено в 4 публікаціях.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, бібліографії, списку використаних джерел та додатка-реєстру використаних у дослідженні термінів. Обсяг дисертації – 189 сторінок. Список використаної літератури становить 219 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **“Вступі”** обґрунтовано актуальність і новизну дисертації, визначено її мету, завдання і методи дослідження, теоретичне й практичне значення роботи.

У першому розділі – **“Лексико-семантичний аналіз культових геортонімів”** – досліджувані одиниці розглядаються як номінативні одиниці мови і мовлення, які об’єднуються однаковою типовою ситуацією або однією темою, тобто складають тематичну групу.

Назви релігійних свят – це різновид ідеонімів, до яких у роботі застосовується термін **культові геортоніми**.

Усі аналізовані мовні одиниці об’єднані за семантичними ознаками ‘свято’, ‘релігійне’, які експлікуються переважно у повних (офіційно-церковних) назвах лексемами **свято (свята)** (*свято Різдва Христового, Зелені свята*), **день** (*день Георгія Побідоносця*), назвами днів тижня та одиниць виміру часу з прикметниками, що маркують належність до релігійного свята (*Великодня субота, Хрестопоклонна неділя*), а також словами **пам’ять** (*Пам’ять преподобної Марії Єгипетської*), **спомин** (*Спомин Святих спасених Страстей Господа нашого Ісуса Христа*), **собор** (*Собор кримських святих*).

Аналіз реєстру релігійних свят свідчить, що вони завжди присвячені певній священній особі. Їх офіційні назви співвідносяться з конкретною особою (*Пророка Самуїла*), з культовим предметом, що має стосунок до цієї особи (*свято Покрова Пресвятої Богородиці*), з дією:

а) яку виконувала священна особа (*Вознесіння Господнє*);

- б) яку виконували щодо цієї особи (*Благовіщення Пресвятої Діви Марії*);
- в) яку виконував культовий предмет (*Явлення ікони Пресвятої Богородиці у місті Казані*);
- г) яку виконували щодо цього предмета (*святкування Казанської ікони Божої Матері*).

При систематизації назв враховувалося паралельне функціонування **офіційно-церковних** і **побутових назв**, напр.: *День Хрещення Господа* (офіційно-церк.) та *Богоявлення, Водохреща* (побут.).

У семантиці НРС виділені семантичні ознаки, з яких декотрі зумовлені екстралінгвістичними чинниками, а саме: **нерухомі свята**, які з язичницьких часів відзначаються в один і той самий час, напр.: *Різдво Господа Бога і Спаса нашого Ісуса Христа*, та **рухомі свята**, які кожного року святкують у різні дні, напр.: *Вхід Господа до Єрусалима (Трійця)*.

Залежно від кількості часу, відведеного на святкування (один день, кілька днів або тижнів), вони поділяються на **одноденні (монотемпори)** (*Святої Великомучениці Катерини*) та **багатоденні (мультитемпори)** (*Пасха*).

Релігійні свята як факт об'єктивної реальності впорядковуються з огляду на значущість для церкви кожної священної особи. Врахування ієрархічності кола святих дозволило виділити такі геортоніми:

- а) найменування свят на вшанування Ісуса Христа і Трійці (до них належать і геортоніми на честь культових предметів);
- б) найменування свят на честь Пресвятої Діви Марії (і культово-предметні геортоніми);
- в) найменування свят, що вшановують подвижників церкви і культові предмети, пов'язані з ними. З цієї групи виокремлюються назви свят на честь пророка Іоанна Предтечі, оскільки в їх основу покладено події земного життя і буття після смерті, що є специфічною ознакою “христово-богородицьких свят”, напр.: *Різдво чесного славного Пророка та Хрестителя Господнього Іоанна, Усікновення глави пророка, Предтечі й Хрестителя Господнього Іоанна*.

До складу “подвижницьких” геортонімів входить власне ім'я як обов'язковий компонент, а віднесеність його до агіонімів маркується словами **святий** або **пророк, апостол, мученик** тощо, що мають у собі сему ‘святий’, напр.: *День Святого Миколая, Святих апостолів Петра і Павла, Святого славного пророка Іллі, Святого Великомученика Пантелеймона*.

На рівні диференційної гіпосеми ‘тілесний’/‘безтілесний’ виокремлюються геортоніми свят на честь людей, напр.: *Блаженної Ольги (Єлени), жінки князя Ігоря*, і на честь ангелів (архангелів), напр.: *Собор Архангела Гавриїла*.

Геортоніми “людських” свят за часовою ознакою і ознакою ‘приділення’ поділяються на **пророцькі** (*Пророка Іони*) і **апостольські** (*Апостола та євангеліста Іоанна Богослова*).

За кількістю осіб, які вшановуються, подвижницькі геортоніми поділяються на **одноособові** (*Мученика Созонта*), **парні** (*Святителів Петра і Павла*), **колективні** (*Мучеників Іллі, Зонтика, Лукіана та Валеріана*), **комітативні** (*Пророка Даниїла та 3 отроків: Ананії, Азарії та Мисаїла*).

Деяким окремим частинам багатоденних і одноденних свят нерідко надавалися самостійні назви. Серед них виокремлюються геортоніми на позначення частини свята (події) - **подійнопартитивні** (*Страшна седмиця*), частини тижня - **тижневопартитивні** (*Великодня п'ятниця*) та частини доби - **добовопартитивні** (*Надвечір'я Богоявлення*).

Оскільки всі пости стосуються свят на честь певних святих, лексему **пiст** зараховано до аналізованих одиниць, напр.: *Великий пiст, Петрівський пiст, Успенський та Різдвяний пости*.

Переосмислення більшості церковних свят у народному сприйнятті спричинило появу значної кількості еквівалентів їх назв. Так, іншомовні агіоніми отримали українське фонетичне оформлення (*Іоанн – Іван*); редукувалися повні церковні назви (*Собор Предтечі та Хрестителя Господнього – Предтеча*); у народному календарі закріпилися християнські свята, які певним чином були пов'язані з дохристиянськими (*Параскева - П'ятниця*). Різними способами передавалася значущість свята або зверхність одного щодо іншого (*Післяуспення, Передандрія, Пів-Івана, Миколин батько*). В основі номінації багатьох назв стає атрибутика події (*Водохреща, Громниці*).

Співіснування двох календарів – народного і церковного – стало одним з чинників появи нових, синонімічних геортонімів або розширення лексико-семантичного обсягу існуючих. У складі геортоніма з'явилися слова, які експлікують периферійну ознаку НРС, звичайно прагматичну. Головною ознакою, яка експлікується, стає час, напр., пора року (*Весняний Микола, Напівзимник*). Іноді у назві відображаються головні ознаки пір року (*Весногрія, Пархома теплогрія*), погодні умови тієї чи іншої пори (*Ілля-громовик, Євфимія-болотиха*), об'єкти навколишнього світу (*Явдохасіногнійка, Ірина-розсадниця, Єфросинія-капустниця*).

Як елементи лексичної системи НРС вступають у синонімічні відношення (алоніми певного свята – *Різдво Пресвятої Владичиці та Друга Пречиста*); синонімічний ряд утворюють синоніми-геортоніми (*Святий вечір, Багатий вечір, Багата кутя*). Антонімічні відношення у системі НРС виникають внаслідок протиставлення свят того самого святого у різні пори року (*весняний Лука - осінній Лука*) або різних святих, свята на честь яких протиставлено у часі : “*На Явдохи вода, то на Юрія трава*”.

В аналізованій підсистемі має місце полісемія, яка простежується, якщо в календарі є декілька свят на честь певного святого і кожне з цих свят у побуті названо за його ім'ям, напр.: *Предтечі, Івана Предтечі* те ж саме, що і *Зачаття чесного, славного Пророка й Хрестителя Господнього Іоанна* (23.09 / 06.10), *Усікновення глави Пророка, Предтечі й Хрестителя Господнього Іоанна* (29.08 / 11.09), *Собор Предтечі та Хрестителя Господнього Іоанна* (07.01 / 20.01). Багатозначним може бути і парний геортонім, напр., *свято Бориса і Гліба*, яким позначено і день смерті Бориса (24.07 / 06.08), і *день перенесення мощей Бориса і Гліба* (02.05 / 15.05).

Омонімічні відношення виникають, коли антропоморфні агіоніми, маючи однакове звучання, позначають різні об'єкти номінації. Так, геортонім *Параскеви* виступає омонімом на позначення свят трьох різних святих, напр.: *Преподобномучениці Параскеви* (26.07 / 08.08), *Преподобної Параскеви Сербської* (14.10 / 27.10), *Мучениці Параскеви, нареченої П'ятниця* (28.10 / 10.11).

Паронімічні відношення встановлюються внаслідок народної етимологізації геортонімів, напр.: *Обретіння глави Іоанна Хрестителя – Обретіння – Обертіння*.

Однією з форм парадигматичного угруповання НРС є кореневі гнізда. Від назв релігійних свят регулярно утворюються прикметники (*Миколаєві свята, водохрещенська вода*); непродуктивними є утворення іменників (*Купала – Купалля*) та дієслів (*Євдохи – євдошити*).

Компоненти побутових геортонімів репрезентуються морфологічними, словотвірними, фонетичними варіантами та їх комбінаціями.

На морфологічному рівні можливе варіювання за категорією числа (*Маковея – Маккавеї*), роду (*Йордан – Йордань*), відмінка (*Після Ілля купається лише свиня*).

Словотвірні варіанти побутових антропоморфізованих агонімів представлено гіпокористичними (*Юрій – Юр, Юрь* ; *Євдокія – Явдока*) і демінутивними іменами (*Юрика, Купалочка, Варка*), складними геортонімами (*Оксани і Дороти – Оксани-Дороти; Святий вечір – Святвечір*), зміною префікса у похідних геортонімах (*Воздвиження – Здвиження, Преполовлення – Переполовлення*), кодериватами з синонімічними суфіксами (*Стрічання– Стрічення, Успення– Успіння*), словами з варіативними флексіями і чергуванням фонем (*Водохреща – Водохрищі*), ускладненням словотвірної основи (*Купало – Купайло*).

Геортоніми мають фонетичні варіанти, зумовлені зміною наголосу (*Водохрещі – Водóхреща*), усіченням (*Акилини – Килини, Опанас – Панас, Гликерія – Ликерія*), випадінням звуків (*Касьян – Касян, Юр'їв – Юрів*), історичними фонетичними процесами (*Покровонька – Покрівонька, Тройця – Трійця*), транслітерацією (*Фалалей – Талалей, Фомина – Томина*).

У другому розділі – **“Морфолого-синтаксична специфіка геортонімів”**– здійснено аналіз структурних типів досліджуваних одиниць, який дав змогу відтворити типові структурні одиниці – інваріантні структурні типи (ІСТ), що визначаються за семантико-граматичною основою геортонімів.

Інваріантні структурні типи мають функціональну парадигму, репрезентовану в мовленні структурними моделями НРС, які розглядаються як синтаксичні варіації і варіанти ІСТ (мовна варіація – це зміна кількісного складу без морфолого-синтаксичних змін, напр.: *Різдво чесного і славного Пророка та Хрестителя Іоанна і Різдво пророка Предтечі, Різдво Хрестителя Іоанна, Івана Предтечі*; мовленнєвий варіант – ІСТ або його варіація у функції темпоратива з можливою зміною морфолого-синтаксичного складу, напр.: *На Івана Предтечі тулися до печі*).

Грамаатичною основою будь-якого повного геортоніма є непередикативне словосполучення. Таким чином, у межах тематичної групи НРС визначені іменниково-іменникові (*Успіння Богородиці*), іменниково-прикметникові (*Вознесіння Господнє*) та прикметниково-іменникові (*Зелені свята*) типи.

Кількісний склад морфолого-синтаксичної структури назв релігійних свят зумовлений їх номінативною функцією і залежить від ступеня експлікації семантичних ознак номінанта, напр.: *Перенесення нерукотворного Образу Господнього з Едеси до Царгорода, З'явлення чудотворної ікони Божої Матері в Казані*.

Як синтаксичні компоненти речення НРС виступають у функції головного члена речення: підметом у повному та неповному двоскладному реченні, напр.: *Наступає жильний вечір* (С. Руданський); *Пилипівка ж скоро* (Панас Мирний); *Зелені святаки незабаром* (І. Нечуй-Левицький); головним членом односкладного номінативного речення, напр.: *Хай же Бог простить – сьогодні ж святвечір* (І. Багрянний); *Великодня ніч, темно-оксамитова, тепла й пахуча* (М. Івченко).

У прислівній позиції темпоральні синтаксеми НРС (ТС НРС) поширюють один з елементів синтаксичної структури речення. У роботі визначено присубстантивну та придієслівну позиції. Присубстантивні ТС НРС, виконуючи синтаксичну функцію означення, виступають у ролі відокремленої прикладки при іменниках подійної семантики, напр.: *От і свято, різдво* (Панас

Мирний) та темпоральної, напр.: Се був день відпусту, *день святого чудотворного Івана* (О. Кобилянська) ; при особових займенниках, напр.: Прийшла вона, та *провідна неділя* (Панас Мирний). Також виділено підгрупу синтаксем у позиції синкретичного члена речення, а саме означення/обставини, напр.: Сірки святкували його, як з діда-прадіда велося: з кутею *на Святвечір...* (І. Багряний).

У придієслівній позиції ТС НРС виконують синтаксичну функцію обставини або додатка. ТС НРС-обставини займають позицію невідокремленої одиничної обставини, напр.: І місяць травень, коли наростає трава на сіно й на ліки, розквітав *після Юрієвого дня* (Ю. Яновський), та позицію відокремленого уточнюючого члена речення, напр.: То було в свято, саме *на Івана...* (Г. Хоткевич). Іноді ТС НРС-обставини вживаються як вставлені конструкції, напр.: Коли це – *перед другою пречистою* – ведуть Хруща у ланцюгах через Піски (Панас Мирний); утворюють нечленовані (неподільні) обставинні комплекси, напр.: *На третій день різдва* Мотря витягла з скрині нову спідницю, привезену од батька (І. Нечуй-Левицький); входять до складу порівняльних зворотів, напр.: Прибрано, як *на Великдень* (А. Головка), підрядних порівняльних речень, напр.: Помчимо, як дядько Сич *на великдень* (З. Тулуб) та прикомпаративних речень, напр.: Вода трохи тепліша, ніж *на водохреща* (М. Стельмах).

У придієслівній позиції ТС НРС вживаються у синтаксичній функції як прямого додатка, напр.: А то діждала *неділеньки святої...* (А. Тесленко), так і непрямого, напр.: *З святою неділею* будьте здорові! – сказав Балабуха... (І. Нечуй-Левицький).

Як темпоральні детермінанти ТС НРС в семантичному відношенні зазнають впливу з боку основи висловлення, виступаючи водночас носіями інформації про ситуації побічного або зумовлюючого порядку щодо тієї ситуації, яка становить зміст решти висловлення. У вищезазначеній позиції ТС НРС можуть реалізовувати лише темпоральну семантику – тоді вони виступають одиницею на позначення календарного відліку часу, напр.: *На різдво* іноді таке мете, що й світа божого не видно (Панас Мирний). Якщо ТС НРС актуалізують значення події, семантика речення ілюструється діями, притаманними релігійному святу, напр.: *На великдень* церкви в огнях (У. Самчук). Набір певних обрядів, ритуалів, властивих святу, є визначальним для вживання того чи іншого ТС НРС-гіпоніма, напр.: *На великдень* одного Стьопку підпускала до руки похристосатись (Панас Мирний) (свято – гіперонім, великдень – гіпонім).

У ролі “специфічного” члена речення деякі ТС НРС–детермінанти мають підрядні частини, що реалізують або подійну семантику, напр.: *На свят-вечір*, коли криничанські діди виходять кликати Мороза вечеряти, мати з Вутанькою посилають надвір і Данька (О. Гончар), або темпоральну, напр.: *На сорок святих*, коли день порівняється з ніччю, у школу вчительці треба нести сорок бубликів (Ю. Яновський).

Залежно від кількісної та морфолого-синтаксичної характеристики геортонімів виділено 7 інваріантних структурних типів (деякі з них мають квантитативні або позиційні варіації): № 1 – $N_1^V(N_2)^1$, напр., *Успіння Богородиці*; № 2 – $N_1^V(Adj_1)$, напр., *Стрітення Господнє* ; № 3 – N_1 , напр., *Трійця*; № 4 – $(N_1)N_2$, напр., *свято Іллі, день Варвари*; № 5 – $(Adj_1)N_1$, напр., *Святий*

¹⁾ У круглих дужках – компонент, що може редукуватися; у квадратних – цілісна структура, компоненти якої не допускають редукції.

Миколай; № 6 – [Adj₁N₁], напр., *Вербна неділя*; № 7 – [Adj_{1pl}N_{1pl}], напр., *Різдвяні свята*. Інваріантні структурні типи мають конкретні комунікативні реалізації у вигляді структурних моделей, які у синтаксичних позиціях можуть доповнюватися ситуативно обов'язковими поширювачами, напр.: *Цього різдв*а вирішили одвідати Онисю (І. Нечуй-Левицький) – (Adj₂)N₂^V (модифікація ICT № 2 – N₁^V(Adj₁) і факультативними поширювачами, напр.: *І так до самого Спаса* (Панас Мирний) – ррег(Пропом₂)N₂ (модифікація ICT № 3 – N₁); ускладнюються частками, напр.: *...тільки на святого Миколи* зібралися... (О. Кобилянська) – (part)ррег(Adj₄)N₄ (модифікація ICT № 5 – (Adj₁)N₁).

У третьому розділі – “Семантико-синтаксична характеристика НРС” – здійснено аналіз смислової та формальної організації досліджуваних одиниць.

НРС як компоненти семантичної організації речення виступають суб'єктом при граматичному предикаті, напр.: *Настав страсний тиждень* (А. Головка); граматичним предикатом, напр.: *За тиждень великодень* (Ю. Яновський); предикатним елементом, напр.: *У четвер на сиропусному тиждні я вирушив з Чигирин* (П. Загребельний); непередикатним елементом, напр.: *Святкували різдво* (І. Багрянний); *Минулого вербного четверга* стали зацвітати сади (М. Рябий)

НРС функціонують у вигляді прийменникових і безприйменникових форм, трансформація яких маніфестує їх статус як предикатних одиниць. Вони можуть розгортатися у просте елементарне речення, напр.: *Був сонячний ранок провідної неділі* (М. Коцюбинський), пор.: **Була провідна неділя**. *Був сонячний ранок*; у підрядну частину складної структури, напр.: *Маруся з нетерпінням чекала зелених свят* (А. Тесленко), пор.: *Маруся з нетерпінням чекала, коли прийдуть зелені свята*; одночасно у просте елементарне речення і у підрядну частину складнопідрядного речення, напр.: *На великдень саме зацвіли сади* (М. Стельмах), пор.: **Був Великдень**. *Саме зацвіли сади*; **Коли був великдень**, саме зацвіли сади.

Предикатні темпоральні синтаксеми НРС (ТС НРС) іноді функціонують також у складі порівняльних конструкцій, напр.: *...І не крути мені головою, наче кобила в спасівку* (М. Стельмах) (пор.: *І не крути мені головою, наче кобила, коли спасівка починається*) та уточнюючих компонентів, напр.: *Отак раз, на клечальній неділі, була Маруся у своєї подруги у дружках на весіллі і сиділа за столом* (Г. Квітка-Основ'яненко) (пор.: **Була клечальна неділя**. *Отак була Маруся у своєї подруги у дружках...*; *Отак раз, коли була клечальна неділя, була Маруся у своєї подруги у дружках...*

Аналізований матеріал засвідчує, що трансформуються як безприйменникові форми ТС НРС, напр.: *Купайлівської ночі козак тихо викликав Мар'яну до саду* (М. Рябий), пор.: **Була купайлівська ніч**. *Козак тихо викликав Мар'яну до саду*; **Коли прийшла купайлівська ніч**, козак тихо викликав Мар'яну до саду, так і форми з прийменниками **на, у/в, по, після**, напр.: **на:** *На різдвяні свята дістану, може, відпустку і приїду* (О. Кобилянська), пор.: **Прийдуть різдвяні свята**. *Дістану, може, відпустку і приїду*; **Коли прийдуть різдвяні свята**, дістану, може, відпустку і приїду; **у/в:** *У петрівку упали зими* (Панас Мирний), пор.: **Була петрівка**. *Упали зими*; **Коли прийшла петрівка**, упали зими; **по:** *Кошовий скликав велику раду зараз по великодні* (А. Чайковський), пор.: **Пройшов великдень**. *Кошовий зараз скликав велику раду*; **Як тільки пройшов великдень**, кошовий зараз скликав велику раду; **після:** *Після покрови пішли дощі* (Панас Мирний), пор.: **Пройшла покрова**. *Пішли дощі*; **Коли пройшла покрова**, пішли дощі.

Як синтаксичний суб'єкт НРС функціонує у різних за складом реченнях: двоскладних повних і неповних та односкладних. У двоскладних реченнях залежно від семантики присудка геортонім набуває значення суб'єкта властивої йому дії, напр.: *Минули великодні свята* (І. Франко), суб'єкта ознаки, напр.: *День був погідний, хоч великдень був дуже ранній* (О. Маковей) або суб'єкта тотожності, напр.: *А без цього різдво – не різдво* (І. Багряний). У односкладних реченнях ТС НРС може виступати також у нехарактерній для нього функції заголовка, напр.: *“Великдень”* (вірш В. Бровченка) та суб'єкта датування, напр.: *Різдво Христове 1992 року, село Заболотне на Поділлі* (підпис під повістю М. Рябого “Умерти в мертвому селі”).

У структурі речення НРС виражають атрибутивні відношення між субстантивами і кваліфікуються як атрибутивно-предметні, що виконують функцію уточнення зі значенням додаткового повідомлення, напр.: *Настало свято, різдво* (І. Микитенко).

Між елементами вербально-субстантивних словосполучень, де опорними виступають дієслова з об'єктною спрямованістю, а залежними – ТС НРС, виникають власне-об'єктні та об'єктно-обставинні семантико-синтаксичні відношення. Власне-об'єктні ТС НРС виражені іменниками у формі родового та знахідного відмінків без прийменників. Вони виступають у ролі граматичного об'єкта вияву дії (форма знахідного відмінка), напр.: *...відсвяткували й водохрище..* (М. Коцюбинський) або називають об'єкт чекання, напр.: *А він жде неділеньки святої* (А. Тесленко) чи об'єкт зустрічі (форма родового відмінка), напр.: *...діждались воскресенія...* (Г. Квітка-Основ'яненко). У семантиці таких ТС НРС актуалізується значення події. Об'єктно-обставинні ТС НРС виражені прийменниково-відмінковими формами іменників. Такі ТС НРС співвідносять дію з певним часовим моментом (форма знахідного відмінка); детермінація граматичної семантики дієслова розширює номінативну функцію ТС НРС у формі родового відмінка, які можуть позначати і кінець дії, напр.: *Отак і буде: попасе до покрови, а там піде до школи* (Г. Косинка), і її циклічність, напр.: *Кабанчика годуємо до різдва* (В. Підмогильний), внаслідок чого репрезентується категорія часової локалізованості.

ТС НРС, формуючи адвербіальні відношення у семантичній структурі речення, визначають термін дії, яка позначається опорним дієсловом. У цій функції вони виступають і як окремі словоформи, напр.: *Усі гади на чесного Христа* ховаються до свого Вирію (Митрополит Іларіон), і як складова частина обставинних комплексів, напр.: *Так звечора на Маланки* казала Катря Зайчиха своєму семилітньому синові Пилипкові... (Панас Мирний). ТС НРС-словоформи можуть виконувати календарну функцію (переважно ТС НРС-монотемпори), напр.: *У Варшаві панський легат де Торрес благословив короля в день Івана Хрестителя* і вручив йому свячений прапор... (П. Загребельний).

У складі прийменниково-іменникових сполук ТС НРС або набувають значення векторного нуля і залежно від семантики прийменника надають дії значення загального передування точці відліку, напр.: *Батько перед Йорданом* ходив скроплювати свяченою водою хати селянські (О. Маковей), або позначають початкову межу цієї дії, напр.: *Чекай, по великодні* поговоримо... (О. Маковей).

У складі синтаксичних обставинних комплексів ТС НРС вказують на точковий час, виконують функцію векторного нуля, позначають кількість часу та циклічність дії. Серед

обставинних комплексів зі значенням точкового часу, напр.: *Досвіта на воскресіння* Микола був одним із перших коло церкви (О. Маковей) виокремлюються конструкції, в яких до основного значення точкового часу додається квантитативне значення, і тому їх семантика визначається як кількісно-точкова, напр.: *На Великдень* цілий день гудуть дзвони (Митрополит Іларіон).

В аналізованих обставинних комплексах НРС сполучаються з темпоральними лексемами – елементами лексико-семантичної групи “час”, здебільшого це “сезонні” слова та лексеми на позначення календарного відліку часу, з якими ТС НРС перебувають у гіперо-гіпонімічних відношеннях, звужуючи часовий простір, у межах якого відбувається подія (явище). При цьому значення часу в їх семантиці стає ядерним.

Обставинні комплекси, де ТС НРС виконують функцію векторного нуля, поділяються на точково-векторні, що вказують на певний часовий момент здійснення дії до ТС НРС, напр.: *Щось чотири дні перед святим Михайлом* скоїлося в Івоніки нещастя (О. Кобилянська), та кількісно-векторні, що вказують на кількість часу тривання дії до ТС НРС, напр.: ...і пішов у Херсонську губернію, в якій і бродяжив *цілий рік до пилипівки* (В. Кучер); ...*тиждень по святій неділі* співають купальські пісні...(Митрополит Іларіон).

Циклічність як одна з важливих ознак ТС НРС представлена циклічно-точковими обставинними комплексами, напр.: Кайдан...*кожен рік на Спаса* надсилав графині овочі (М. Івченко) та циклічно-векторними, напр.: Землі в них, сказати би, добрими штанами засядеш, хліба щороку не вистачає вже *від пилипівки*...(П. Козланюк).

Компоненти аналізованих конструкцій розташовуються здебільшого відповідно до ієрархії одиниць лексико-семантичної групи “час”, напр.: Жолду, що ще *торік на Іллі* мали виплатити нам у Києві, ви цілий рік не платили (О. Маковей), але існує й інверсійний порядок – від вузких за семантикою до ширших, напр.: *На спаса торік* чорний Куцько Никулків змайстрував щось із кладкою на потоці...(П. Козланюк).

Між елементами субстантивних словосполучень, де опорними виступають слова з подійною та часовою семантикою, а маргінальними – ТС НРС, формуються атрибутивно-адverbіальні відношення, напр.: *День напередодні різдва* проводиться в спокої і мирі (Митрополит Іларіон).

У компаративних конструкціях з ТС НРС порівняння відбувається за ступенем вияву дії або ознаки. Якщо дія притаманна святу та його атрибутам, простежується, з одного боку, нівелювання темпоральної семантики, а з другого, – актуалізація ознаки свята, напр.: Вдарило, задзвонило, як *на Великдень* (М. Стельмах), хоча можливе і формування адverbіальних відношень. Коли ж дія притаманна істотам під час свята, то актуалізується подійна семантика ТС НРС, і між елементами (дієсловом та порівняльним зворотом) формуються об’єктні відношення, напр.: Ми раділи, як *Великодню*, цілій паляниці хліба (М. Івченко).

У разі позначення періоду, який зумовлює особливості поведінки істот та неістот, актуалізується темпоральна семантика, основою еквативності виступають два фактори : порівняльно-зіставний – для дії, притаманної святу і його атрибутам, напр.: До церкви люди посходилися, як *на великдень* (Ю. Яновський), і асоціативний – для дії, притаманної істотам під час свята, напр.: І не крути мені головою, наче кобила *в спасівку* (М. Стельмах).

Для порівняння за ступенем вияву ознаки характерною є актуалізація подійної та

темпоральної семантики, а основою еквативності стає асоціативно-порівняльно-зіставна семантика.

Проведене дослідження дозволило зробити такі **висновки**:

1. Як мовний засіб відображення певного фрагменту об'єктивної реальності лексеми тематичної групи назв релігійних свят характеризуються бінарною денотативною віднесеністю, що дає змогу розглядати їх і як ядерне угруповання семантичного поля події, і як периферійний сегмент функціонально-семантичного поля темпоральності. Темпоральна семантика геортонімів актуалізується за умови виконання ними календарної функції.

2. Релігійні геортоніми поділяються на офіційно-церковні і побутові. Характерною особливістю перших є максимальна експлікація ознак позначуваного предмета, вибір яких нерегламентований.

3. Офіційний культовий геортонім складається з трьох підгруп назв; специфічною є група назв постів.

4. Лексична парадигма НРС формується офіційно-церковними геортонімами та їх діяхронічними синонімами, що можуть виникати внаслідок нових формулювань, і побутовими назвами.

5. Творення народних назв, синонімічних офіційним геортонімам, супроводжується транслітерацією іншомовних власних імен, антропоморфізацією агіонімів, паронімічною атракцією, детермінологізацією, що спричиняє появу морфологічних, словотвірних і фонетичних варіантів НРС.

6. У побутових геортонімах може експлікуватися прагматичний компонент на рівні назви сезону, його температурного режиму або погодних умов, вегетаційних особливостей рослин і пов'язаних з цим трудових процесів людини.

7. Геортоніми як одиниці лексичної системи утворюють синонімічні ряди, виявляють антонімічні відношення між словами - компонентами НРС, можуть бути полісемічними і омонімічними. Активним процесом у групі побутових геортонімів є паронімічна атракція.

8. Деякі однослівні та двослівні геортоніми утворюють похідні, що структуруються у кореневі гнізда.

9. Основу будь-якої НРС здебільшого складає непередикативне словосполучення, яке виступає його семантико-граматичним центром, що зумовлює визначення структурних типів геортонімів: іменниково-іменникових, іменниково-прикметникових та прикметниково-іменникових.

За граматичною семантикою стрижневого іменника і за ступенем злиття компонентів словосполучень серед офіційно-церковних НРС, які функціонують як повні найменування, виділяються сім інваріантних структурних типів, які припускають кількісні варіації та варіанти.

10. У межах тематичних підгруп назв христових та богородицьких свят в іменниково-іменникових та іменниково-прикметникових структурних типах підпорядковуючий іменник-девербатив має процесуальне значення і в разі редукції зазначених типів до одного слова утворює варіацію інваріантного структурного типа.

Для підгруп подвижницьких свят продуктивним є іменниково-іменниковий тип, якому підпорядковується непохідний іменник непроцесуальної семантики з можливою його редукцією.

Тематична підгрупа партитивних геортонімів і геортонімоїдів представлена прикметниково-

іменниковим структурним типом з неможливістю редукції його компонентів.

Кількісний склад геортонімів зумовлений їх номінативною функцією і ступенем експлікації ознак денотата. В офіційно-церковних назвах семантичні ознаки представлені найповніше, що програмує дво- і багатослівні одиниці, але трапляються й однослівні найменування.

Тенденція до кількісного скорочення простих і складних геортонімів зафіксована у конструкціях іменниково-прикметникового типів. У перших вона зумовлена постпозицією означувального компонента, а у других – гіперо-гіпонімічними відношеннями між компонентами.

Морфолого-синтаксичний склад семи виділених інваріантних структурних типів геортонімів варіюється у межах відмінкової парадигми, що призводить до утворення структурних моделей – мовленнєвих варіантів.

Аналізовані одиниці мають неповну числову парадигму з флексивною зміною головного компонента і вживаються тільки у формі однини або множини. НРС-темпоратив може доповнюватися поширювачами або ускладнюватися частками.

11. НРС як компоненти синтаксичної структури виконують функцію підмета у повному двоскладному та еліптичному реченнях; виступають головним членом односкладного речення; займають позицію поширювача граматичного центру речення- детермінанта; виступають прислівним поширювачем інших членів речення. Серед названих позицій виділяються присубстантивна та придієслівна.

У присубстантивній позиції НРС виконує функцію означення, виступаючи у ролі відокремленої прикладки.

Бінарна семантика НРС зумовила їх вживання у синкретичній функції додатка / обставини. У функції другорядного члена речення НРС займають синтаксичну позицію невідокремленої обставини, виступають відокремленими уточнюючими членами речення з часовим значенням, функціонують у складі нечленованих обставинних комплексів і як компоненти детермінуючих часових комплексів. У функції поширювача граматичного центру речення НРС утворюють просторово-часові комплекси разом з локативними детермінантами, характеризуються наявністю підрядних частин – реалізаторів їх семантичної природи.

12. ТС НРС функціонують у вигляді прийменникових і безприйменникових форм, трансформація яких у просте речення чи підрядну частину складної структури або одночасно у просте речення і підрядну частину підтверджує їх предикативний статус.

Здатність ТС НРС до трансформації зумовлена семантикою прийменника у їх складі і завжди реалізується за його відсутністю.

13. Як компоненти значеннєвої організації речення НРС беруть участь у формуванні відношень семантико-синтаксичного характеру – суб'єктних, об'єктних, адвербіальних та компаративних.

Адвербіальні ТС НРС функціонують як окремі словоформи або входять до складу обставинних комплексів. Перші виступають одиницями датування і виражені прийменниково-відмінковими формами. Вони: а) функціонують як векторний нуль; б) надають дії значення загального передування точці відліку; в) позначають початкову межу дії; г) вказують на кількість часу, в межах якого відбувається дія.

За допомогою других утворюються точково-векторні та кількісно-векторні комплекси, де ТС НРС виконують функцію векторного нуля.

Репрезентація циклічності часового потоку передається циклічно-точковими та циклічно-векторними комплексами.

У компаративних конструкціях з ТС НРС порівняння здійснюється за ступенем вияву дії і за ступенем вияву ознаки.

14. Отже, НРС є мовним виявом двох концептів (подія і час), і їх подвійна денотативна віднесеність зумовлює характерне розташування у мовній картині світу, де вони посідають аплікативну зону ФСП темпоральності і подійності.

Специфіка семантики аналізованих одиниць зумовила своєрідність їх лексичних, морфолого-та семантико-синтаксичних характеристик.

Актуалізація темпоральної або подійної семантики, яка залежить від контекстуального оточення, детермінує синтаксичну функцію ТС НРС.

Основні положення дисертації викладені в таких публікаціях:

1. Бочарова І.В. Функціонування темпоративних синтаксем в структурі простого речення // Система і структура східнослов'янських мов: Збірник наукових праць Українського державного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.- К.: УДПУ ім.М.П. Драгоманова, 1997.- С.98–101.

2. Бочарова І.В. Адвербіальні темпоративи : семантико-синтаксичний аспект (на матеріалі художніх творів української літератури ХІХ-ХХ ст.) // Система і структура східнослов'янських мов: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.- К.: НПУ ім.М.П. Драгоманова, 1998.- С.213–218.

3. Бочарова І.В. Темпоративні синтаксеми – найменування релігійних свят (на матеріалі художніх творів української літератури ХІХ-ХХ ст.) // Проблеми граматики і лексикології української мови: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.-К.: НПУ ім.М.П. Драгоманова,1998.- С.157–165.

4. Бочарова І.В. Компаративні темпоративи: семантико-синтаксичний аспект (на матеріалі художніх творів української літератури ХІХ-ХХ ст.) // Система і структура східнослов'янських мов: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. - К.: НПУ ім.М.П. Драгоманова, 1999.- С.17--22.

Бочарова І.В. Лексико-семантичні та граматичні параметри назв релігійних свят у сучасній українській мові. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 - українська мова. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 1999.

Дисертацію присвячено комплексному аналізу культової лексики – назв релігійних свят – як одиниць з подійно-темпоральною семантикою, які мають бінарну денотативну віднесеність і специфічне сигніфікативне значення.

У роботі визначається статус мовних одиниць, які на лексичному рівні парадигматично

структуруються у тематичну групу. Встановлюються системні відношення між найменуваннями релігійних свят, з'ясовується їх референтна віднесеність, виокремлюється прагматичний компонент в їх структурі.

Аналізується морфолого-синтаксичне варіювання номінативів та варіювання їх кількісного складу, а також функції досліджуваних одиниць у синтаксичній структурі речення, моделюються регулярні структурні типи назв релігійних свят.

Визначається роль подійно-темпоральних номінативів у формуванні семантико-синтаксичної організації речення, досліджуються вмотивовані ними семантичні відношення : атрибутивні, об'єктні, адвербіальні, компаративні.

Проведене дослідження свідчить, що найменування релігійних свят мають специфічний вияв як одиниці мови і мовлення і заповнюють аплікативну зону в еквіполентній опозиції, яку утворюють семантичні поля подійності і темпоральності; координати і обсяг зазначеної аплікативної зони зумовлені синтаксичною позицією найменувань релігійних свят.

Ключові слова: геортонім, тематична група, морфолого-синтаксичний тип, семантико-синтаксичний компонент речення, темпоратив.

Бочарова И.В. Лексико-семантические и грамматические параметры названий религиозных праздников в современном украинском языке – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.01 – украинский язык.– Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 1999.

Диссертация посвящена комплексному анализу культовой лексики – названиям религиозных праздников – как единиц с событийно-темпоральной семантикой, имеющих бинарную денотативную отнесённость и специфическое сигнификативное значение.

В работе определяется статус языковых единиц, которые на лексическом уровне парадигматически структурируются в тематическую группу и объединяются по семантическим признакам 'праздник', 'религиозное'. Официальный культовый геортоним состоит из трёх подгрупп: наименования праздников в честь Иисуса Христа, Пресвятой Девы Марии и подвижнических праздников. Отдельно выделяется группа наименований постов. Систематизация исследованных единиц проводилась с учётом параллельного функционирования в современном украинском языке официально-церковных и народных наименований.

Устанавливаются системные отношения между наименованиями религиозных праздников; выявляется их референтная отнесённость; выделяется прагматический компонент в их структуре.

Определяются морфологические структурные типы геортонимов: имя существительное – имя существительное, имя существительное – имя прилагательное, имя прилагательное – имя существительное.

Анализируется синтаксическая позиция наименований религиозных праздников: подлежащее в полном и неполном простом двусоставном предложении; главный член односоставного именного предложения; присловная позиция дополнения, определения и обстоятельства.

Выделяются семь инвариантных структурных типов, которые допускают количественные вариации и варианты. Исследуются модификации заданных структурных типов в пределах

падежной парадигмы (речевые варианты).

Определяется роль событийно-темпоральных номинативов в формировании семантико-синтаксической организации предложения, в котором они выступают в качестве субъекта при грамматическом предикате; грамматического предиката; предикатного или непередикатного элемента.

Рассматриваются мотивированные темпоральными синтаксемами – наименованиями религиозных праздников – семантические отношения: объектные, атрибутивные, адвербиальные, компаративные.

Проведенное исследование свидетельствует, что названия религиозных праздников имеют специфическое проявление как единицы языка и речи и занимают аппликативную зону в эквиолентной оппозиции, которую образуют семантические поля событийности и темпоральности, координаты и объём определяемой зоны обусловлены синтаксической позицией названий религиозных праздников.

Ключевые слова: геортоним, тематическая группа, морфолого-синтаксический тип, семантико-синтаксический компонент предложения, темпоратив.

Bocharova I.V. Lexical-semantic and grammar parameters of the religions holidays ‘ appellations in the contemporary Ukrainian language. – Manuscript.

Master’s thesis for receiving the scientific degree of candidate of philological sciences in specialty 10.02.01.– National Pedagogical University named after M.P. Drahomanov, Kyiv, 1999.

The thesis is dedicated to the complex analysis of the vocabulary of religions origin – the religions holidays’ appellations – as the lexical units with temporally event semantics which have binary-denotative relation to the specific significative meaning. The research work defines the status of the language units arranging paradigmatically into subject– matter group, within the framework of which the system relations are formed: their referable correlation can be found out and the pragmatic components can be distinguished in their structure.

The morphology-syntactical modifying of heortonyms and their quantitative structure and the functions of the units in the syntactic structure of the sentence are analyzed in the research work. The regular structural types of the religious holidays appellations are represented.

The role of the event-temporal nominatives in the formation of the semantically - syntactical sentence building are defined, and the existing between them semantic relations-attributive, objective, adverbial, comparative – are analyzed.

The research can prove that the religious holidays’ appellations can be treated as the units of language and speaking in applicative zone of equipollent opposition which is formed by means of the intersection of the semantic fields of events and temporality; co-ordinate and capacity of application zone caused by the syntactical position of the religious holidays’ appellations.

Key words: heortonism, subject-matter group, morphology-syntactic type, semantic-structural component of the sentence, temporative.